

et genitoris æqualitas, numquid ideo est diversa natura patris hominis et hominis filii, quoniam filius obsequitur patri? Hoc est omnino intolerabile in vobis, quia de obsequio Filii diversam vultis probare substantiam Patris et Filii. Prorsus alia quæstio est, utrum sint unius ejusdemque substantiæ Pater et Filius, et alia quæstio est utrum Patri Filius obsequatur. Interim verum Filium non negemus, qui nullo modo est verus Filius, si non est ipsius et Patris una eademque natura. Dicite ergo Deum Patrem, et Deum Filium unius ejusdemque esse substantiæ. Extorqueat vobis divinitas, quod humanitati donavit ipsa divinitas. Obsequitur homo patri suo, de quo natus est homo, tamen obsequendo esse non desinit homo. Et si, non dico pariter honoratus, sed honoratior esset filius, gauderet pater, non invideret: honoraret tamen etiam ille patrem, etsi non parvulus, accessu augendus ætatis, sed ei natus esset æqualis. Æqualem vero, si pater homo potuisset, nullo dubitante genuisset. Quis ergo audeat dicere: Hoc nec Omnipotens potuit? Addo etiam, quia si posset homo, majorem se ipso melioremque gigneret filium: sed majus vel melius Deo quidquam non potest esse, ergo ei verum Filium credamus æqualem. Quod si dixeris: Eo ipso major est Pater Filio, quia de nullo genitus, genuit tamen æqualem; cito respondebo: Imo ideo non est major Pater Filio, quia æqualem genuit, non minorem. Originis enim quæstio est, quis de quo sit: æqualitatis autem, qualis aut quantus sit. Proinde si admittit ratio veritatis ut æquali Patri Filius obsequatur æqualis, non negamus obsequium; si autem per obsequium minorem natura vultis credere, prohibemus: nullo modo enim Deus Pater ut habere unici Filii posset obsequium, vellet denegare naturam.

4° Parentibus autem ut esset subditus Christus¹, non

¹ Luc. II, 51.

divinæ majestatis fuit, sed ætatis humanæ. Frustra itaque dixisti: « Si parentibus fuit subditus quos creavit, quanto magis suo genitori qui eum tantum ac talem genuit? » Responderetur enim tibi: Si parentibus fuit subditus propter pueritiam, quanto magis Deo propter ipsam hominis formam; Quam formam cum immortalem fecerit, non morte perdidit, quid miraris si etiam post hujus sæculi finem subjectus erit in ea illi qui ei subjecit omnia? Tu autem non propter formam servi dicis Filium Patri esse subjectum, sed quia eum tantum ac talem genuit, id est magnum Deum, quamvis Patre ipso minorem: ubi et Patri derogas, qui Filium sibi unicum, aut non potuit, aut noluit gignere æqualem; et ipsi Filio qui unicus Patri non est generatus æqualis, et ideo perfectus est natus, ne unquam vel crescendo fieret, quod non potuit esse nascendo.

5° Non autem, ut putas, corpus tantum Filii, id est, corpus hominis, verumetiam humanum spiritum Patri dicimus esse subjectum: et secundum id quod homo factus est intelligimus dictum: « Cum autem omnia illi subiecta fuerint, tunc et ipse Filius subjectus erit illi qui ei subjecit omnia¹. » Secundum id quod Christus est caput et corpus: caput scilicet ipse salvator qui surrexit a mortuis, et sedet ad dexteram Patris; et Ecclesia quæ est corpus ejus, plenitudo ejus², sicut apertissime dicit Apostolus. Ac per hoc cum omnia Christo subjecta fuerint, et capiti et corpori erunt sine dubitatione subjecta. Nam secundum id quod sine tempore Deus natus est, nihil unquam potuit ei non esse subjectum.

VI. Scimus, quod nos commemorandos putasti, « Quia » Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio. » Vellem tamen diceres nobis, quomodo Pa-

¹ 1 Cor. xv, 28. — ² Coloss. 1, 18.

ter non iudicat quemquam, cum dicat ipse identidem Filius: « Ego non quæro gloriam meam, est qui quærat » et iudicet¹: » ut scias ideo dictum: « Pater non iudicat » quemquam, sed omne iudicium dedit Filio²; » quoniam iudicandis vivis et mortuis forma hominis apparebit, quam non habet Pater: propter quod ait Propheta: « Vibebunt » in quem pupugerunt³. » Sed invisibiliter etiam Pater erit cum eo, quia inseparabilis est ab eo. Si enim non sum solus, quoniam Pater mecum est⁴, ait ipse moriturus: quanto magis secum habebit Patrem, de mortuis et vivis iudicaturus? Cum illo erit etiam Spiritus sanctus. Quomodo enim deseret eum Spiritus sanctus in regali sede, quo plenus regressus est a Jordane⁵? Quod itaque scriptum est ad Hebræos: « Nunc autem nedum videmus omnia » subjecta ei: eum autem modico minus ab Angelis » minoratum videmus Jesum propter passionem mortis⁶; » docere nos debet quomodo intelligendum sit quod scriptum est ad Corinthios: « Cum autem omnia illi subjecta » fuerint⁷: » quia secundum id dictum est quod factus est homo, non secundum id quod est Deus. Sic ergo in homine apparens, in quo per passionem mortis minoratus est modico minus ab Angelis⁸, vivos et mortuos iudicabit, quando dicturus est: « Venite, benedicti Patris mei, » percipite regnum⁹. » Quo tu testimonio non hominem, sed Deum minorem suo Patre quasi probare voluisti: sed sicut ab eis qui intelligunt perspicitur, non probasti.

XIX. De Spiritui sancti autem gemitibus, quia non ipse gemit, sed inspirans nobis desiderium sanctum nos facit gemere quandiu peregrinamur a Domino, jam tibi sufficienter respondisse me existimo. Et tales de Scriptu-

¹ Joan. viii, 50. — ² Id. v, 22. — ³ Zach. xii, 10. — ⁴ Joan. xvi, 3. —
⁵ Luc. iv, 1. — ⁶ Hebr. i, 8. — ⁷ I Cor. xv, 28. — ⁸ Psal. viii, 6. —
⁹ Matth. xxv, 34.

ris sanctis locutiones, quantum satis videbatur, ostendi, quoniam sic dicitur gemere Spiritus sanctus, quia nos facit gemere; sicut dixit Deus: « Nunc cognovi¹, » quando cognoscere hominem fecit. Non enim tunc cognoverat quod tunc se dixerat cognovisse, qui omnia scit antequam fiant. Ad quod te respondere non potuisse, quid prodest quia sentis, quando non consentis?

XX. 1° Jam etiam de verbis Domini ubi ait: « Ego et » Pater unum sumus²; » nihil te respondere potuisse monstravi. Sed ut hic quoque ostendam, si exemplis, ut dicis, quibus ego usus sum, vis probare quomodo dictum sit: « Ego et Pater unum sumus; » et ob hoc commemoras apostolicum testimonium, quod a me positum est, ubi ait: « Qui adhæret Domino, unus spiritus est³: » dic et tu: Cum adhæret Patri Filius, unus Deus est. Non enim ait Apostolus: « Qui adhæret Domino, unum sunt; » sicut dictum est: « Ego et Pater unum sumus: » sed ait: « Unus spiritus est. » Cum autem tu non dicas: Cum adhæret Patri Filius, unus Deus est; ut quid et tu adhibes hoc Apostoli testimonium, ubi ait: « Qui adhæret Domino, unus spiritus est; » nisi ut te etiam a te producto teste convincam? Nunc saltem distingue duo ista, quæ non potuisti, cum simul essemus, in nostra disputatione distinguere. Diligenter itaque attende quod dico. Quando de rebus duabus aut pluribus dicitur, unus est vel una est, et additur quid unus vel quid una, et de his quæ diversæ, et de his quæ sunt unius substantiæ dici potest. Diversæ sunt enim substantiæ spiritus hominis et Spiritus Domini: et tamen dictum est: « Qui adhæret Domino, » unus spiritus est. » Unius autem substantiæ sunt animæ hominum et corda hominum; de quibus dictum est: « Erat illis anima una et cor unum⁴. » Ubi autem dicitur

¹ Gen. xxi, 12. — ² Joan. x, 30. — ³ I Cor. vi, 17. — ⁴ Act. iv, 32.

de duobus aut pluribus, unum sunt; nec additur quid unum sint; non diversæ intelliguntur, sed unius esse substantiæ: sicut dictum est: « Qui plantat et qui rigat unum » sunt¹. » Et, « Ego et Pater unum sumus². » Tu autem qui Patrem et Filium diversas vis esse substantias, invenire non potuisti, ubi de diversis substantiis dictum fuerit, unum sunt. Et qui non vis dicere: Cum filius adhæret Patri, unus Deus est; adhibuisti et tu apostolicum testimonium quod ego adhibueram, sed adhibuisti contra te ipsum, ubi ait: « Qui adhæret Domino, unus spiritus est³. » Si enim de his qui diversæ substantiæ sunt, recte dici potuit, unus spiritus est; quanto magis de his qui unius substantiæ sunt recte dicitur, unus Deus est. Si hæc intelligis, non te ad ea respondisse jam perspicias, et de consensu voluntatis te inaniter tam multa dixisse cognoscis. Etiam nos quippe incomparabilem consensum voluntatis atque individuae charitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti confitemur, propter quod dicimus: Hæc Trinitas unus est Deus. Sed nos hoc etiam, quod vos non dicitis, dicimus, propter unam eandemque naturam atque substantiam: Hi tres unum sunt. Hæc si discreveris, et contentiosus esse nolueris, non te ad ea respondisse aliquid jam videbis, et de hac quæstione procul dubio jam tacebis.

2° Ubi autem dixit Filius Patri: « Verum non quod » ego volo, sed quod tu vis⁴: » quid te adjuvat quod tua verba subjungis et dicis: « Ostendit vere voluntatem suam subjectam suo genitori. » Quali nos negemus, hominis voluntatem voluntati Dei debere esse subjectam? Nam ex natura hominis hoc dixisse Dominum cito videt, qui locum ipsum sancti Evangelii paulo attentius intuetur. Ibi enim dixit: « Tristis est anima mea usque ad mortem⁵. »

¹ 1 Cor. III, 8. — ² Joan. x, 30. — ³ 1 Cor. VI, 18. — ⁴ Matth. XXVI, 39. — ⁵ Ibid. 39.

Numquid ex natura unici Verbi posset hoc dici? Sed homo qui putas gemere naturam Spiritus sancti, cur non etiam naturam Verbi Dei unigeniti tristem dicas esse potuisse? Ille tamen, ne quid diceretur tale, non ait: Tristis sum; quamvis etiam si hoc dixisset, non nisi ex natura hominis oportuisset intelligi, sed ait: Tristis est anima mea; quam sicut homo utique habebat humanam. Quanquam et in hoc quod ait: « Non quod ego volo; » aliud se ostendit voluisse quam Pater: quod nisi humano corde non potuisset, cum infirmitatem nostram in suum, non divinum, sed humanum transfiguraret affectum. Homine quippe non assumpto, nullo modo Patri diceret unicum Verbum: « Non quod ego volo. » Numquam enim posset immutabilis illa natura quidquam aliud velle quam Pater. Hæc si distingueretis, Ariani hæretici non essetis.

3° Nam et illud quod dictum est: « Descendi de coelo, » non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus » qui me misit¹: » potest quidem accipi etiam secundum id quod est unigenitum Verbum; ut ideo voluntatem non suam dixerit esse, sed Patris, quoniam de Patre est quidquid est Filius; non est autem, de Filio quidquid est Pater: secundum quod dictum est, et, « Mea doctrina non » est mea, sed ejus qui me misit²: » quoniam Patris doctrina ipse est qui Patris est Verbum, et utique non est a se ipso, sed a Patre. Et rursus cum dicit: « Omnia quæ habet Pater, mea sunt³: » Patri se ostendit æqualem. Non absurdum est tamen; ut etiam hoc secundum id quod homo factus est, dixisse accipiatur: « Descendi de coelo, » non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus » qui me misit. » Secundus enim Adam, qui tollit peccatum mundi, isto modo se discrevit a primo Adam, per

¹ Joan. VI, 38. — ² Id. VII, 16. — ³ Id. XVI, 15.

quem peccatum intravit in mundum¹ : quia iste non fecit voluntatem suam, sed ejus a quo missus est, cum ille fecerit suam, non ejus a quo creatus est. Nec moveat quomodo Christus secundum id quod homo est, descenderit de caelo, cum de matre quæ in terra erat factus sit homo. Hoc enim propter unitatem personæ dictum est, quoniam una persona est Christus Deus et homo. Propter quod etiam : « Nemo, inquit, ascendit in caelum, nisi qui de caelo descendit, Filius hominis qui est in caelo². » Si ergo attendas distinctionem substantiarum, Filius Dei de caelo descendit, Filius hominis crucifixus est : si unitatem personæ, et Filius hominis descendit de caelo, et Filius Dei est crucifixus. Ipse est enim Dominus gloriæ, de quo ait Apostolus : « Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent³. » Propter hanc ergo unitatem personæ, non solum Filium hominis dixit descendisse de caelo, sed esse dixit in caelo, cum loqueretur in terra. Non ergo voluntatem suam fecit, quia peccatum non fecit : sed voluntatem fecit illius qui eum misit. Tunc enim facit homo voluntatem Dei, quando facit justitiam quæ ex Deo est.

4° Nec sic arbitremur a Patre missum esse Filium, ut non sit missus ab Spiritu sancto : cum vox ipsius sit per Prophetam : « Et nunc Dominus misit me, et Spiritus ejus. » Hoc enim Filium dixisse, indicant ea quæ sunt dicta superius. Nam sic ad ista verba perventum est : « Audite me, inquit, Jacob et Israël quem ego vocabo. » Ego sum primus, et ego sum in æternum, et manus mea fundavit terram, dextera mea solidavit caelum. Vocabo illos, et astabunt simul, convenient etiam universi, et audient. Quis illis nuntiavit hæc? Diligens te feci voluntatem tuam super Babylonia, ut tollatur semen Chaldæorum. Ego locutus sum, ego vocavi, adduxi illum

¹ Rom. v, 12. — ² Joan. iii, 13. — ³ 1 Cor. ii, 8.

» et prosperam viam ejus feci. Convenite ad me, et audite ista. Nec enim ab initio in obscuro locutus sum : cum fiebant, ibi eram. Et nunc Dominus misit me, et Spiritus ejus¹. » Quid hoc apertius? Nec sic a patre et Spiritu sancto missus est, ut se ipse non miserit : sicut a Patre ostenditur traditus, ubi legitur : « Qui Filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum² : » alio autem loco de ipso Filio dicitur : « Qui me dilexit, et tradidit se ipsum pro me³. » Quomodo autem non facit voluntatem suam qui dixit : « Sicut Pater suscitavit mortuos et vivificat, sic et Filius quos vult vivificat⁴. » Et cum ei dictum esset : « Si vis, potes me mundare? respondit : Volo, mundare⁵. » Et ad verbum continuo factum est quod velle se dixit. Sicut autem Filius facit voluntatem Patris, sic et Pater facit voluntatem Filii. Nam Filius dicit : « Pater, volo ut ubi ego sum, et isti sint mecum⁶. » Non dixit, Peto, vel rogo; sed : « volo; » ut isto volente faceret ille, sicut illo volente faciebat iste : et non alia ille, alia iste; sed quæ ille, hæc etiam iste. » Quæcumque enim Pater facit, hæc et Filius similiter facit⁷. » Verba sunt ipsius verba veritatis sunt, falsa esse non possunt.

XXI. 1° Suscipere te dicis quod protuli : « Nescitis quia templum Dei estis, et spiritus Dei habitat in vobis⁸? » Quod proposuisti dicere ideo dictum esse : « Quia in nomine habitat Deus, quem non ante Spiritus sanctus sanctificaverit, atque purgaverit : » quasi templum Deo habitaturo, non sibi, sanctificet et purget Spiritus sanctus : cum Apostolus hinc ostenderit ipsum esse Deum, cujus nos dixerat templum : quia non ait, Et Spiritus Dei

¹ Isai. xlviii, 12-16. — ² Rom. viii, 32. — ³ Galat. ii, 20. — ⁴ Joan. v, 21. — ⁵ Matth. viii, 2. — ⁶ Joan. xvii, 24. — ⁷ Id. v, 19. — ⁸ 1 Cor. iii, 16.

sanctificat et purgat vos, ut Deus habitet in vobis, sed ait: « Spiritus Dei habitat in vobis. » Utique in templo suo Deus habitat: nam quid est templum Dei, nisi habitaculum Dei? Vidisti autem etiam tu consequenter esse Deum nostrum cujus sumus templum: et noluisti aliud testimonium commemorare quod protuli, « Nescitis quia » corpus vestrum templum in vobis Spiritus sancti est, » quem habetis a Deo¹. » Jam ergo confitere Deum esse Spiritum sanctum. Neque enim nisi esset Deus, haberet templum, et templum non manufactum, sed ædificatum de membris Dei: Christus enim super omnia est Deus benedictus in sæcula², cujus membra sunt nostra corpora. Qui enim dixit, « Nescitis quia corpus vestrum templum » in vobis Spiritus sancti est? » ipse dixit, « Nescitis » quia corpora vestra membra sunt Christi? » Ita-ne vero cui de lignis et lapidibus Salomon ædificavit templum, Deus est, et cui templum ædificatur de membris Christi, hoc est, de membris Dei, Deus non est? Cum loquens de Deo beatissimus martyr Stephanus dixerit; « Salomon » ædificavit ei domum, sed Summus non in manufactis » templis inhabitat³. » Et tamen Christi membra, quorum caput est super omnes coelos, templum sunt Spiritus sancti, quem constat venisse de coelo. Istum negare Deum quid est, nisi non esse et nolle esse templum ejus? Alloquitur nos Apostolus dicens, « Obsecro autem vos, fratres, per » miserationes Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam » vivam, sanctam, Deo placentem⁴. » Corpora itaque fidelium hostia sunt Deo, membra Christi, templum Spiritus sancti, et Deus non est Spiritus sanctus. Quis hoc dicit nisi in quo non inhabitat? Quoniam in quo habitat, utique templum ejus est. Denique cum dixisset Apostolus: « Nescitis quia corpus vestrum templum in

¹ 1 Cor. vi, 19. — ² Rom. ix, 5. — ³ Act. vii, 47. — ⁴ Rom. xii, 1.

» vobis Spiritus sancti est, quem habetis a Deo, et non » estis vestri; empti enim estis pretio magno: » continuo secutus adjunxit, « Glorificate ergo Deum in corpore » vestro¹. » Ubi dilueide ostendit Deum esse Spiritum sanctum, glorificandum scilicet in corpore nostro, tanquam in templo suo. Et quod Ananiæ dixit apostolus » Petrus, « Ausus es mentiri Spiritui sancto²? » Atque ostendens Deum esse Spiritum sanctum: « Non es, inquit, » hominibus mentitus, sed Deo. »

2° Miror autem cor vestrum, quantum sermone explicare non possum, quomodo cum sic laudetis Spiritum sanctum, ut eum sanctificandis fidelibus utique asseratis esse præsentem, tamen negare audeatis Deum. Ita-ne Deus non est, qui replevit orbem terrarum? Scriptura enim dicit, « Spiritus Domini replevit orbem terra- » rum³. » Sed quid dicamus quod replevit orbem, qui replevit orbis etiam Redemptorem? « Dominus enim Je- » sus plenus Spiritu sancto regressus est a Jordane⁴: » et præsumitis dicere, quia ipse Dominus Jesus Deus erat, et Spiritus sanctus quo plenus erat, non erat Deus; tam male sentientes de Spiritu sancto, ut non ei tribuatis saltem quod tributum est Moysi famulo Dei, qui non munera gratiarum, sed plagarum prodigia in eodem Spiritu sancto, quia ipse est digitus Dei, Ægyptiis ingerebat, et tamen Pharaoni Deus erat⁵. Uno loco erat ad affligendos Ægyptios, et Pharaoni Deus erat: ubique adest Spiritus sanctus ad homines in æternam vitam regenerandos, et non est eis Deus? Imovero est, et Deus verus est, quia veri Dei membra templum ejus est. Et utique subjectum est templum illi cujus est templum: quomodo ergo Deus non est, cui sunt membra Dei subjecta? Ac per hoc et Do-

¹ 1 Cor. vi, 19, 20. — ² Act. v, 3. — ³ Sap. i, 7. — ⁴ Luc. iv, 1. — ⁵ Exod. viii, 19.

minus est templi sui : quis enim hoc neget, quis ita desipiat, ut dicat non esse aliquem dominum domus suæ? Quomodo ergo Spiritus sanctus non est Dominus, qui Dominus est membrorum Domini? Ipse est quippe Spiritus Domini, de quo uno eodemque loco dictum est: « Cum autem conversus fuerit ad Dominum, auferetur » velamen. Dominus autem Spiritus est, ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas¹. »

3° Jam creatorem superius demonstravi Spiritum sanctum : quomodo autem rex non est, cujus templum est quæ membra sunt regis? Quomodo non consedet Patri et Filio, qui replevit Filium, qui membra Filii suam possidet domum? Nisi forte quando Filius regressus est a Jordane, plenus erat Spiritu sancto; et quando sedere coepit ad dexteram Patris, exclusit a se Spiritum sanctum? Deinde cum de Patre procedat, quomodo cum Patre non sedeat? Cum ipsa sessio non sit utique cogitanda carnaliter : alioquin opinaturi sumus honorabilius Filium sedere quam Patrem : honorabilius quippe sedetur ad dexteram : et videbitur esse consequens, ut Pater sedeat ad sinistram. Postremo qualis vobis persuaserit spiritus, ut sancto Spiritui denegetis, quod sanctis hominibus sancta Scriptura concedit, vos videritis. Ait enim Apostolus : « Cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos » Christo, cujus gratia sumus salvi facti, et simul excitavit, et simul sedere fecit in cœlestibus in Christo Jesu². » Sancti ergo quos sanctificat Spiritus sanctus, convivificati Christo, ita simul sessuri prædestinati sunt, ut jam factum dicat Apostolus, quod certum est adfuturum : et ipsi Spiritui sancto subtrahitur a vobis quisquis est ille consessus, tanquam sedere cum Patre vel Filio sit indignus, qui eadem sede efficit dignos. Cui movetis etiam

¹ 1^a Cor. III, 16. — ² Ephes. II, 5.

quæstionem quod non adoretur, et hoc utique simillimo errore, cum legatis, ut jam supra docui, a sanctis etiam homines adoratos. Et tamen ut invidiam blasphemantis evites; ita laudas Spiritum sanctum, ut tribuas ei quod non habet ulla creatura, et detrahas ei quod adipiscitur et humana creatura.

XXII. 1° « Dixisse me quod commemoras, fateor, et nunc dico : « Quod Salvator noster non dixerit : Ut ipsi et nos unum; sed : « Ut ipsi sint unum¹. » Et de his Evangelicis verbis satis a me recolo jam fuisse responsum, cum ostenderem refellere te non potuisse quæ dixi. Quoniam poposci, ut proferres ubi legeris, unum sunt, dictum esse de aliquibus rebus, quæ non essent unius ejusdemque substantiæ, neque protulisti. Quid enim te adjuvat : « Quod dilectionis consensione affirmas dictum esse de Paulo et Apollo, « Qui plantat autem et qui rigat, unum sunt² : » cum eos non ostendas diversæ fuisse substantiæ? Ambo quippe homines erant. Si enim non diligerent invicem, natura unum essent, dilectione non essent : si autem unum natura non essent, unum dici dilectione non possent. Poscit ergo Filius ut ita sint unum, quomodo ipse et Pater unum sunt; id est, non solum natura, quod jam erant; verumetiam perfectione charitatis atque justitiæ, pro suæ capacitate naturæ, quantum in Dei regno esse potuerint : ut etiam ipsi summe unum sint in natura sua, quemadmodum Pater et Filius summe unum sunt, quamvis in excellentiore atque incomparabiliter meliore natura sua. Dixit ergo ad Patrem Filius : « Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, » ut sint unum, sicut et nos³. » Non dixit : Ut sint unum nobiscum; aut, Ut simus unum ipsi et nos. Item paulo post : « Non pro his autem rogo tantum, sed et pro eis

¹ Joan. XVII, 11. — ² 1^a Cor. III, 8. — ³ Joan. XVII, 11.

» qui credituri sunt per verbum ipsorum in me, ut omnes
 » unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te, ut et
 » ipsi in nobis unum sint¹. » Neque hic dixit: Ut ipsi et
 nos unum simus; sed: « Unum sint in nobis. » Quoniam
 homines qui natura unum sunt, summe atque perfecte
 secundum suum modum unum esse non possunt justitiæ
 plenitudine, nisi in Deo perficiantur, ut unum sint in
 Patre et Filio; id est, in ipsis unum, non cum ipsis
 unum. Adhuc sequitur, et adjungit: « Ut mundus credat
 » quia tu me misisti, et ego claritatem quam mihi dedisti,
 » dedi illis, ut sint unum, sicut nos unum sumus: ego
 » in eis, et tu in me, ut sint consummati in unum². »
 Neque hic dixit, ut nobiscum sint unum, aut, ut ipsi et
 nos simus unum. Deinde cum addidisset: « Ut cognoscat
 » mundus quia tu me misisti, et dilexisti eos sicut et me
 » dilexisti; » secutus adjunxit: « Pater, volo ut ubi ego
 » sum, et ipsi sint mecum. » Ubi sum, inquit, mecum
 sint. Non ait, unum mecum sint. Hoc ergo voluit, ut
 cum illo essent, non ut illi et ipse unum essent. Quid est
 quod dicere voluisti: « Dilectionis fecit mentionem, et
 non substantiæ? » Quamvis tu non eo loco ista Domini
 verba posueris, quo ab ipso sunt posita. Sed quid ad nos?
 quandoquidem non ipsos et se, vel ipsos et Patrem dixit
 aut voluit unum esse; sed ipsos unum esse voluit, quos
 noverat unius esse substantiæ. « Sicut et nos, inquit,
 » unum sumus: » quos identidem noverat unius esse sub-
 stantiæ.

2° Tu si vis aliquid respondere, ostende secundum
 Scripturam sanctam de aliquibus rebus dici, unum sunt,
 quarum est diversa substantia. Hoc enim Christus non
 dixit, quod tamen tu ausus es dicere, id est: « Aposto-
 los unum esse cum Patre et Filio, in eo quod in omnibus

¹ Joan. xvii, 20, 21. — ² Ibid. 21-23.

ad voluntatem Dei Patris respicientes, ad imitationem
 Filii subditi uni Deo Patri et ipsi inveniuntur. » Hæc di-
 cens, Deum et homines sanctos unum esse fecisti. Potest
 ergo quisquam sanctorum dicere: Ego et Deus unum su-
 mus? Absit hoc a cordibus et oribus sanctis. Puto autem
 quod et vos a quocumque hoc audiat, horrescitis; nec
 fertis quemquam hominem, quantolibet munere sanctita-
 tis excellat, dicentem: Ego et Deus unum sumus. Sed
 forte arrogantiae videatur, si hoc de se ipso aliquis dicat.
 Ita-ne vero quisquam vestrum etsi non audeat dicere: Ego
 et Deus unum sumus; saltem audeat dicere, Paulus et
 Deus unum sunt? sicut incunctanter dicimus, Paulus et
 Apollo unum sunt; Deus Pater et Deus Filius unum sunt:
 Porro si non audeatis dicere: Quilibet homo sanctus, qui-
 libet Propheta, quilibet Apostolus et Deus unum sunt:
 quis te urgebat, quis te impingebat, quis te præcipita-
 bat, ut diceres: « Apostoli unum sunt cum Patre et Filio?
 Unum sunt, inquis, Pater et Filius, non tamen unus: »
 continuoque subjungis: « Unum ad concordiam pertinet,
 unus ad numerum singularitatis. » Volebas autem dicere:
 Unum sunt, ad concordiam pertinet; unus est, ad nu-
 merum singularitatis: sed te a consideratione verborum
 tuorum impetus disputationis avertit. Nam et unum et
 unus utique ad numerum pertinet singularem. Sed quod
 verum est, unum sunt; propter id quod additum est,
 sunt, pluralem indicat numerum, quadam singularitate
 connexum: unus est autem, apertissime est numerus sin-
 gularis. Sed numquid Apostolus diceret: « Qui autem
 » adhæret Domino, unum sunt¹? » Quid enim aliud di-
 ceret, si hoc diceret, nisi homo sanctus et Deus unum
 sunt? Sed absit, absit ab illa sapientia ista sententia: et
 tamen dixit: « Qui autem adhæret Domino, unus spiri-

¹ 1 Cor. vi, 17.

» tus est : » ut noveris de his dici , unum sunt , quæ unius sunt ejusdemque substantiæ ; sicut quibusdam hominibus dictum est : « Omnes enim vos unum estis in Christo » Jesu¹. » Et sicut ait ipse Christus : « Ego et Pater unum » sumus². » Cum autem unus dicitur , et quid unus dicitur : et de diversis substantiis dici potest , sicut dictum est : « Qui adhæret Domino , unus spiritus est ; » et de rebus unius substantiæ , sicut dictum est : « Erat eis » anima et cor unum³. Erat , » dixit ; non dixit : Erant : quoniam dixit et quid erat ; id est , anima et cor. Sic etiam de Patre et Filio , et unum sunt dicimus , quia unius substantiæ duo sunt : et unus est , dicimus , sed addimus quid unus , id est , unus Deus , unus Dominus , unus omnipotens , et si quid hujusmodi. Satis me vobis duarum istarum locutionum arbitror inculcasse distantiam. Scrutare itaque Scripturas canonicas veteres et novas , et inveni si potes ubi dicta sunt aliqua , unum sunt , quæ sunt diversæ naturæ atque substantiæ.

3° Sane falli te nolo in Epistola Joannis apostoli , ubi ait : « Tres sunt testes , spiritus , et aqua , et sanguis , et » tres unum sunt⁴. » Ne forte dicas spiritum et aquam et sanguinem diversas esse substantias , et tamen dictum esse , tres unum sunt : propter hoc admonui ne fallaris. Hæc enim sacramenta sunt , in quibus non quid sint , sed quid ostendant semper attenditur : quoniam signa sunt rerum , aliud existentia , et aliud significantia. Si ergo illa quæ his significantur , intelligantur , ipsa inveniuntur unius esse substantiæ ; tanquam si dicamus : Petra et aqua unum sunt , volentes per petram significare Christum , per aquam Spiritum sanctum : quis dubitat petram et aquam diversas esse naturas ? Sed quia Christus et Spiritus sanctus unius sunt ejusdemque naturæ ; ideo cum

¹ Galat. III, 28. — ² Joan. X, 30. — ³ Act. IV, 32. — ⁴ I Joan. V, 8.

dicitur , Petra et aqua unum sunt ; ex ea parte recte accipi potest , qua istæ duæ res quarum est diversa natura , aliarum quoque signa sunt rerum quarum est una natura. Tria itaque novimus de corpore Domini exisse , cum penderet in ligno : primo spiritum , unde scriptum est : « Et » inclinato capite tradidit spiritum¹ » : deinde quando latus ejus lancea perforatum est , sanguinem et aquam. Quæ tria si per se ipsa intueamur , diversas habent singula quæque substantias : ac per hoc non sunt unum. Si vero ea , quæ his significata sunt , velimus inquirere , non absurde occurrit ipsa Trinitas , qui unus , solus , verus , summus est Deus , Pater et Filius et Spiritus sanctus , de quibus verissime dici potuit : Tres sunt testes , et tres unum sunt : ut nomine spiritus significatum accipiamus Deum Patrem : de ipso quippe adorando loquebatur Dominus , ubi ait : « Spiritus est Deus². » Nomine autem sanguinis Filium : quia Verbum caro factum est³. Et nomine aquæ Spiritum sanctum : cum enim de aqua loqueretur Jesus , quam daturus erat sitientibus , ait Evangelista : « Hoc autem dixit de Spiritu , quem accepturi » erant credentes in eum⁴. » Testes vero esse Patrem et Filium et Spiritum sanctum , quis Evangelio credit , et dubitat , dicente Filio : « Ego sum qui testimonium per » hibeo de me , et testimonium perhibet de me qui misit » me Pater⁵. » Ubi etsi non est commemoratus Spiritus sanctus , non tamen intelligitur separatus. Sed nec de ipso alibi tacuit , eumque testem satis aperte monstravit. Nam cum illum promitteret , ait : « Ipse testimonium per » hibeat de me⁶. » Hi sunt tres testes : et tres unum sunt , quia unius substantiæ sunt. Quod autem signa quibus significati sunt , de corpore Domini exierunt , figura-

¹ Joan. XIX, 30. — ² Id. IV, 24. — ³ Id. I, 14. — ⁴ Id. VII, 39. — ⁵ Id. VIII, 16. — ⁶ Id. XV, 27.